

MUSIQIY-ESTETIK TARBIYANI RIVOJLANTIRISHGA BIR NAZAR

Obraxmatova Dinora Nurulla qizi,
Musiqqa madaniyat fakultetning III bosqich talabasi

Muxamedziyanov Kamil Taxirovich,
Ilmiy rahbar, Qodiriy nomidagi JDPI o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqiy-estetik tarbiyani rivojlantirish haqida yoritilgan. Bunday madaniy, tarixiy va nazariy savollar bilan tubdan aks ettirilgan va bir-biri bilan uzviy bog'ligi, buning natijasida ularga aniq javob berish qiyin. Shuning uchun, bu savollarga javoblarni badiiy tarixda izlash maqsadga muvofiq ko'rinadi. Musiqiy madaniyat nafaqat, birinchi navbatda, musiqaning tarixiy va nazariy hodisalari prizmasi orqali ijtimoiy-tarixiy hodisa sifatida ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: madaniyat, estetika, jamiyat, ma'naviyat, talaba yoshlar, nutq, shaxs.

Zamonaviy jamiyatni rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari ta'limni shaxsiy manfaatlar va ehtiyojlarga moslashtirishda, ta'lim va madaniyat integratsiyasi asosida shaxs manfaatlarini amalga oshirishning shart-sharoitlari va ta'sirchan mexanizmini yaratishda "ma'naviy-madaniy sohaga" qo'shilish orqali ma'naviy takomillashtirishning ustuvor yo'nalishi bilan ko'p tomonlama rivojlanishni nazarda tutadi.

Jamiyatning tarixiy rivojlanishining barcha bosqichlarida yosh avlodning estetik tarbiyasi har doim tadqiqot va pedagogika ob'ekti bo'lgan. Bu san'atning rivojlangan shaxsni tarbiyalashdagi ulkan rolining ta'siri bilan izohlanadi. Bu hayotda chiroyli bo'lish uchun faol kurashchilarning estetik qarashlari, ta'mi va g'oyalarini shakllantirish, badiiy bilimlarni muntazam ravishda kengaytirish, kundalik hayotda go'zallikni ko'rish qobiliyati va ehtiyojlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi.

O‘zining mafkuraviy mazmuniga boy bo‘lgan san‘at asarlari yosh avlodda badiiy ta‘mni tarbiyalab, madaniy o‘shiga va o‘z-o‘zini anglashga hissa qo‘shib, ijodiy ishlarga, ona yurtining tabiatiga, vatanga muhabbatni tarbiyalaydi.

O‘zbekiston mustaqilligi va suverenitetini qo‘lga kiritganida, mamlakatimizda ma‘naviyatni tiklash, xalqlarning boy madaniy merosiga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo‘lishga katta e‘tibor qaratilmoqda.

Yosh maktab yoshi shaxsni shakllantirish va shakllantirishning eng muhim davri hisoblanadi. Ushbu asrda qo‘lga kiritilgan bilim va ko‘nikmalar bir zumda suriladi, hayot uchun saqlanadi va oxirgi navbatda senil degradatsiya va miya patologiyasi bilan yo‘qoladi.

Yuqorida aytib o‘tilganidek, kelajakda mutaxassisning har tomonlama rivojlangan shaxsiyatini shakllantirish asoslari bu yoshda belgilanadi.

Maktab ta‘limi mintaqamizda uzluksiz ta‘limning muhim tizimi bo‘lib, uni olish shakli va usullaridan qat‘iy nazar, quyidagi vazifalarni hal etadi:

- * bolalarni maktabda o‘qitishga maqsadli va tizimli tayyorlash, ularning shaxsiy qobiliyatlari va iste‘dodlarini rivojlantirish;
- * Bolalarni milliy umuminsoniy axloqiy va madaniy qadriyatlarga jalb etish, bolaning intellektual rivojlanishi;
- * yuksak ma‘naviyat va axloq asoslarini shakllantirish;
- * bolalarning jismoniy va ruhiy salomatligini mustahkamlash;
- * Yosh avlodni izchil rivojlantirish maqsad va vazifalarini amalga oshirish uchun kadrlar tayyorlash milliy dasturi bir qator chora-tadbirlarni nazarda tutadi:
- * tarbiyachi va pedagoglarning malakali kadrlarini ustuvor tayyorlashni ta‘minlash
- .
- * o‘quv-tarbiyaviy jarayonga bolalarning qobiliyat va manfaatlarini ochib berish, ularning o‘shib borayotgan ehtiyojlarini qondirishni ta‘minlovchi samarali psixologik-pedagogik usullarni joriy etish;
- * xalq boy madaniy-tarixiy va ma‘naviy merosi va umuminsoniy qadriyatlar asosida maktab o‘quvchilarini ma‘naviy-axloqiy tarbiyalashga sharoit yaratish.

Har tomonlama rivojlangan shaxsni tarbiyalashda musiqa san'ati, ixtirochilik san'ati, haykaltaroshlik, arxitektura, xalq ijodiyoti, amaliy san'at kabi turlarga alohida ahamiyat beriladi.

Bu jarayonda san'atning asosiy vazifasi - bu shaxsni go'zallik bilimining 4 imkoniyati, hayotda estetik prinsipga erishish, ya'ni insonga o'zi uchun mavjud bo'lgan go'zallik dunyosini ochishga yordam berishdir. San'atdagi go'zallik orqali inson axloqiy haqiqatga to'g'ri keladi. Talabalarning folklor san'atida faol ishtiroki insonning o'z-o'zini kashf etishiga yordam beradi, estetik tamoyilni ularning faoliyatining kundalik mehnat va ijtimoiy hayotiga kirib borishiga yordam beradi. Professional musiqa tomoshabinga faol ta'sir ko'rsatadi va uni estetik bunyodkorlik ishlariga yo'naltiradi, har bir xalqning folklori, shu jumladan, o'zbek xalqining ilg'or an'alarining ifodasidir, bu borada muhim masala-bu vazifa orqali erishiladigan musiqa tarbiyasining o'rni katta, musiqiy darslarda ijodiy shaxs tarbiyalanadi, shaxsni har tomonlama rivojlantirish uchun badiiy qadriyatlar yaratiladi.

Yoshlarning estetik tarbiyasi turli yo'nalishli omillar – an'anaviy xalq ijodiyoti, folklor, tabiat, hayot, o'zbek xalqining urf-odatlar va kasb-hunar san'ati bilan bog'liq bo'lib, asosan ommaviy axborot vositalari orqali ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, talabalarning kasbiy-muhim fazilatlarini shakllantirish jarayoni ko'p jihatdan folklor san'ati qatlamini birlashtirish choralari bilan tavsiflanadi. Va ularning birligi xalq qo'shiqlari va raqslari ansambllarida, yakkaxon qo'shiqlarda to'liq amalga oshiriladi. Shunday qilib, O'zbekistonda yosh avlodning musiqiy-estetik tarbiyasi o'z maqsadiga ega bo'lib, yuksak estetik madaniy shaxsni shakllantirish, ushbu maqsadga erishish uchun barcha shakl va vositalardan foydalanib, to'g'ri estetik ta'sirlarga parallel ravishda ta'limning boshqa yo'nalishlarida ham natijalar beradi.

Yuqorida sanab o'tilganlarni sarhisob qilar ekanmiz, o'zbek folklorlari musiqa san'ati an'anaviy she'riy musiqa etnik birikmalari ekanligiga ishonch hosil qildik. Buxoro, Xorazm, Samarqand, Farg'ona vodiysi, xalq epik dostonlari, folklor kelib chiqishi: lapar, ashula, Mavrikiy, raqs va boshqa mumtoz musiqa ijro etilishining

o'ziga xos jihatlari musiqiy-estetik o'quvchilar va ularning musiqiy madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Mamlakatimiz tarixidan bilamizki, yosh avlodning estetik ta'limiga oid muammolar katta ahamiyat kasb etdi. O'rta asrlar Sharq mutafakkirlari: Abu Nasr Al Farobiy (873-950), Abu Rayhon Beruniy (973-1050), Abu Ali ibn Sino (980-1037) [9], ular bu borada o'z asarlarida ta'lim-tarbiya, shaxsning intellektual va ma'naviy rivojlanishi uchun asos sifatida alohida e'tibor qaratdilar.

Abdulla Avloniy, G'afur G'ulom, Hamid Olimjon yosh avlodning estetik kamoloti uchun shart-sharoitlar yaratish, ularning bitmas-tuganmas iste'dodini namoyon etish zarur, deb hisoblashgan.

Shuningdek, O'zbekiston olimlari va pedagoglari maktab o'quvchilarini san'at yo'li bilan estetik tarbiyalashga oid muammolarni ishlab chiqishga katta hissa qo'shadilar. (I. Mo'minov, M. Xayrullaev, S. Shermuhamedov, S. Annamuratova, S.Fayzullina, Sh.Qurbonov, K.Mamirov, Sh.Janaydarov, B.Azimov, X.Nurmatov, I.Reves, F.Xalilov, D.Karimova, G.Sharipova, E.Shainskaya va boshqalar).

Bolalarning estetik ta'limiga katta e'tibor Rossiya o'qituvchilari va psixologlariga (A. Zaporozhe, I. Sakulina, V. Yekizeeva, L. Venger, V. Muxina va boshqalar) beriladi.)

O'zbekiston musiqa san'ati oldida Mustaqillik o'rnatilishi bilan keng istiqbollari ochildi va yangi ijodiy muammolar doirasi belgilab olindi. "Ta'lim to'g'risida "gi qonun, kadrlar tayyorlash Milliy dasturi", birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning" 2009-2014-yillarda musiqa va san'at maktablarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va ularning faoliyatini yanada yaxshilash Davlat dasturi to'g'risida " gi qarori ma'naviyat-musiqa san'atining eng muhim sohalaridan birini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilab berdi.

Farobiy, Ibn Sino va Markaziy Osiyoning boshqa mutafakkirlari tomonidan yaratilgan tarixiy musiqiy tarixiy musiqiy risolalar va musiqiy-estetik tarbiyani optimallashtirish vositasi bo'lib xizmat qilgan maishiy musiqa asboblari o'zbek musiqasining o'ziga xos xususiyatlari va xarakterining yorqin namunasi.

Yuqorida aytilganlarning hammasi asosiy musiqiy-estetik madaniyat bo‘lib, hozirgi bosqichda O‘zbekistonda yoshlar o‘quvchisi bo‘lgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. R. Qodirov II qism, Musiqa pedagogikasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent 2005 52-bet.
2. Yanov-Yanovskaya "O‘zbekiston musiqachilari: yigirma yil o‘tib ..." (musiqa akademiyasi) 2004-yil 62-son.
3. "Yanov-Yanovskaya" bir madaniyat-ikki urf-odat. "Yanov-Yanovskaya" O‘zbek musiqasi 21- asr-t 2007. 214-bet.
4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi-T., 2019.
5. Barchamiz birgalikda Erkin, demokratik va farovon O‘zbekiston davlatini – T., 2016 quramiz.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "madaniyat va san‘at sohasini innovatsion rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida" gi qarori // Xalq so‘zi, 2018, 28 avgust.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "O‘zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida" gi qarori // Xalq so‘zi, 2018, 29 noyabr.
8. Nazariy musiqashunoslikning metodologik masalalari-M., 1975.
9. Musiqashunoslikning metodologik muammolari-M., 1987.
10. Yanov-Yanovskaya " bir madaniyat-ikki urf-odat. Yanov-Yanovskaya" O‘zbek musiqasi 21 asr-T., 2007. 214-bet,
11. Yanov-Yanovskaya" O‘zbekiston musiqachilari: yigirma yil o‘tib... " (musiqa akademiyasi) 2004. 62-bet.
12. [http:// ru. wikipedia. Org.](http://ru.wikipedia.org)
13. [http:// www. musika.ru](http://www.musika.ru)